

ปกิณกะกฎหมาย

ได้เวลาฟ้องบริษัทบุหรื

ประกิต วาทีสารกกิจ*

เป็นข่าวที่ได้รับความสนใจมากพอสมควร เมื่อสำนักงานประกันสุขภาพแห่งชาติของเกาหลีใต้ฟ้องบริษัทบุหรืสามบริษัท เมื่อวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๗ เพื่อเรียกร้องให้ชดเชยค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคมะเร็งที่เกิดจากการสูบบุหรื

บริษัทบุหรืที่ถูกฟ้องได้แก่ ฟิลลิป มอรรริส (Marlboro, L & M) บริติชอเมริกันโทแบคโค (LUCKY STRIDE, KENT) และเคทีแอนด์จี (ESSE) โดยเรียกค่าเสียหายคิดเป็นเงินเท่ากับ ๑๖,๐๐๐ ล้านบาทที่สำนักงานประกันสุขภาพเกาหลีใต้ได้จ่ายไปในการรักษามะเร็งปอดและกล่องเสียง

นับเป็นครั้งแรกในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกตะวันตก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีสมาชิกรวม ๔๘ ประเทศ ที่หน่วยงานรัฐบาลฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทบุหรื เพื่อชดเชยค่ารักษาพยาบาลที่รัฐต้องจ่ายไป

นายอังชุนยอง ทนายความของสำนักงานประกันสุขภาพเกาหลีใต้ ให้ความเห็นว่า เป็นหน้าที่ของสำนักงานประกันสุขภาพ ซึ่งรับผิดชอบดูแลสุขภาพของประชาชน และต้องเป็นผู้ที่สนับสนุนงบประมาณในการรักษาผู้ป่วยตามระบบประกันสุขภาพ ที่จะดำเนินการฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทบุหรื

ก่อนหน้านี้สำนักงานประกันสุขภาพเกาหลีใต้มีตัวเลขว่า ค่าใช้จ่ายที่ต้องแบกรับในการรักษาผู้ป่วยทุกโรคที่เกิดจากการสูบบุหรืสูงถึงปีละ ๔๙,๖๐๐ ล้านบาท

ผลของการฟ้องครั้งนี้จะมีความสำคัญมาก เพราะในโลกนี้มีเพียงไม่กี่ประเทศ ที่หน่วยงานรัฐบาลเคยฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทบุหรื แม้จะมีคดีญาติผู้ป่วยฟ้องบริษัทบุหรืปรากฏอยู่ไม่น้อยก็ตาม

เมื่อสืบกว่าปีก่อนอัยการของรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา ฟ้องบริษัทบุหรืเจ็ดบริษัทที่ทำธุรกิจ在美国 เรียกร้องให้บริษัทบุหรืชดเชยค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคที่เกิดจากการสูบบุหรืที่รัฐต่างๆ ต้องจ่ายไป โดยมี ๔๖ รัฐที่ฟ้องเป็นคดีเดียว ขณะอีก ๔ รัฐที่แยกฟ้อง

ในปลายปี พ.ศ. ๒๕๔๑ บริษัทบุหรืฟิลลิป มอรรริส อาร์เจอร์เรย์โนลด์ บราว แอนด์ วิลเลียมสัน และอีกหลายบริษัท ตกลงยอมความก่อนการตัดสินของศาล ด้วยข้อตกลง The Tobacco Master Settlement Agreement (MSA) โดยบริษัทบุหรืร่วมกันชดเชยค่ารักษาพยาบาลให้แก่รัฐต่างๆ เป็นเงิน

* ศาสตราจารย์ นายแพทย์, เลขานุการมูลนิธิรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรื

อย่างน้อย ๒๐๖ พันล้านดอลลาร์ในเวลา ๒๕ ปี จากที่อัยการรัฐต่างๆ เรียกไป ๓๖๘.๕ พันล้านดอลลาร์ และบริษัทบุหรี่ยินยอมลดช่องทางการทำตลาด เช่น การโฆษณาผ่านบิลบอร์ด บนยานพาหนะ สนับสนุนการศึกษา การจัดอีเวนต์ การโฆษณาใกล้โรงเรียน ห้ามใช้การ์ตูนเป็นสื่อโฆษณา และการตลาดที่พุ่งเป้าไปที่เด็กๆ บริษัทบุหรี่ต้องยุบสถาบันยาสูบ (Tobacco Institute) ซึ่งเป็นองค์กรล็อบบี้ของบริษัทบุหรี่ ยุบศูนย์วิจัยอากาศภายในอาคาร (Center for Indoor Air Research) ซึ่งทำวิจัยเพื่อปิดเบือนอันตรายของควันบุหรี่มือสอง ยุบสถาบันวิจัยยาสูบ (Council for Tobacco Research) ซึ่งทำวิจัยเพื่อปิดเบือนข้อเท็จจริงด้านอื่นๆ เกี่ยวกับยาสูบ และเศรษฐกิจ และบริษัทบุหรี่ต้องเปิดเผยเอกสารภายในทั้งหมด จำนวนหลายสิบล้านหน้าต่อสาธารณะ แลกกับการที่รัฐจะไม่สามารถฟ้องเรียกค่าเสียหายจากบริษัทบุหรี่อีกใน ๒๕ ปี ของระยะเวลาข้อตกลงนี้

การชดเชยค่าเสียหายจ่ายตามข้อตกลงเป็นรายปี โดยแต่ละบริษัทจ่ายตามสัดส่วนการตลาดของบุหรี่ที่จำหน่ายในแต่ละรัฐ ในส่วนอีกสี่รัฐที่แยกฟ้องอันได้แก่ รัฐมิสซิสซิปปี ฟลอริดา เท็กซัส และมินนิโซตา ได้รับค่าชดเชยรวม ๓๕ พันล้าน ซึ่งเมื่อรวมกับจำนวนที่ต้องจ่ายให้กับอีก ๔๖ รัฐ ๒๐๖ พันล้านดอลลาร์ จะคิดเป็นจำนวนเงินทั้งหมด ๒๔๑ พันล้านดอลลาร์ที่ต้องจ่ายในเวลา ๒๕ ปี เฉลี่ยปีละ ๑๐ พันล้านดอลลาร์ หรือประมาณสามแสนกว่าล้านบาท

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ มีสำนักงานกฎหมายจากเท็กซัส มาเสนอตัวต่ออัยการ ทัฟพะริงส์ รมต. สาธารณสุข ที่จะฟ้องบริษัทฟิลลิป มอร์ริส แทนกระทรวงสาธารณสุขไทย ต่อศาลในรัฐเท็กซัส เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย ที่บุหรี่ยี่ห้อ Marlboro และ L&M ทำให้เกิดขึ้นในคนไทย ผู้เขียนร่วมอยู่ในการปรึกษาครั้งนั้นด้วย โดยสำนักงานกฎหมายดังกล่าว ขอเพียงข้อมูลอัตราการสูบบุหรี่ จำนวนคนไทยที่เสียชีวิตจากการสูบบุหรี่ ส่วนแบ่งการตลาดของบุหรี่ยี่ห้อมาร์ลโบโร และแอลแอนด์เอ็ม และค่าใช้จ่ายในการรักษาโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ ที่เหลือเขาจะเป็นคนดำเนินการให้ โดยทางรัฐบาลไทยไม่ต้องออกค่าใช้จ่ายค่าทนาย แต่หากฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายได้เท่าไร เขาจะขอแบ่งครึ่งกับรัฐบาลไทย สำนักงานกฎหมายดังกล่าวได้ยกตัวอย่างประเทศอเมริกากลางประเทศหนึ่งที่เขาดำเนินการในลักษณะเดียวกัน และบริษัทบุหรีตกลงยอมความจ่ายเงินให้ ๑๐๐ ล้านดอลลาร์ เพียงการสืบพยานไม่กี่ครั้ง ที่เขาย้ำคือไม่ต้องสู้คดีจนศาลตัดสิน บริษัทบุหรีจะจ่ายเงินเพื่อปิดคดี เพื่อไม่ให้เป็นข่าวและเพื่อไม่ให้ประเทศอื่นฟ้องตาม

การปรึกษากันครั้งนั้น ไม่ได้มีการดำเนินงานต่อ เนื่องจากทางฝ่ายเราไม่พร้อม และช่วงนั้นส่วนแบ่งการตลาดของบุหรี Marlboro และ L&M ของบริษัทฟิลลิป มอร์ริส ยังไม่ถึง ๑๐% ของตลาดบุหรีไทย คิดกันว่าถึงฟ้องชนะก็คงเรียกค่าชดเชยได้ไม่เท่าไร ผิดกับปัจจุบันที่ส่วนแบ่งเพิ่มขึ้นเป็นเกือบ ๓๐%

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลสหรัฐอเมริกา โดยกระทรวงยุติธรรมได้ยื่นฟ้องบริษัทบุหรีในอเมริกาอาทิ ฟิลลิป มอร์ริส บริติชอเมริกันโทแบคโค กับอีก ๕ บริษัทต่อศาล U.S. District Court ของ District of Columbia กล่าวหาว่าบริษัทบุหรีได้กระทำความผิดละเมิดกฎหมายว่าด้วยองค์กรผู้มีอิทธิพลและคอร์รัปชัน (Racketeer Influences and Corruption Organization Act หรือ RICO Act) ซึ่งเทียบได้กับกฎหมายความผิดฐานอั้งยี่ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๐๙ ของไทย โดยดำเนินธุรกิจด้วยการโกหก หลอกลวงประชาชนและทำการตลาดที่พุ่งเป้าไปที่เด็กๆ เป็นเวลากว่า ๔๐ ปี ให้ศาลตัดสินให้บริษัทบุหรี

ยุติการกระทำดังกล่าว พร้อมเรียกชดเชยค่าเสียหายที่ทำต่อสาธารณะเป็นเงินจำนวน ๒๘๐,๐๐๐ ล้านดอลลาร์

การพิจารณาคดีใช้เวลา ๗ ปี จนในปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ศาลตัดสินว่าบริษัทบุหรี่ฟิลลิป มอร์ริส บริษัทบริติชอเมริกันโทแบคโคกับอีก ๕ บริษัทในสหรัฐอเมริกา กระทำผิด RICO Act ตามที่ถูกกล่าวหา ด้วยการที่บริษัทเหล่านี้กระทำการหลอกลวงประชาชน ปกปิดปิดเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับอันตรายของควันบุหรี่มือสอง จึงใจทำให้สินค้าบุหรี่ยอดนิยมมากขึ้นโดยการควบคุมระดับนิโคตินในบุหรี่ และทำการตลาดที่พุ่งเป้าไปที่เด็กๆ ตลอดระยะเวลาสี่สิบปี ดังคำแถลงของผู้พิพากษาอาวุโสกลาดิส เครสเลอร์ (Judge Gladys Kessler) ผู้รับผิดชอบคดีดังกล่าวว่า “จำเลยได้กระทำการตลาด และขายสินค้าที่เป็นอันตรายถึงชีวิต ด้วยความกระตือรือร้น ด้วยการโกหกหลอกลวงต่อสาธารณะ มุ่งหมายเพียงผลกำไรทางธุรกิจโดยไม่คำนึงถึงโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับผู้คนหรือความเสียหายที่เกิดกับสังคม”^๙

ศาลมีคำสั่งให้บริษัทฟิลลิป มอร์ริสและพวกเยียวยาด้วยการสารภาพต่อสาธารณะผ่านสื่อต่างๆ เพื่อแก้ไขสิ่งที่ได้หลอกลวงประชาชนไว้ และห้ามกระทำความผิดซ้ำอีก แต่ไม่มีการสั่งปรับค่าเสียหายเป็นตัวเงินตามที่กระทรวงยุติธรรมเรียกร้อง ด้วยข้อจำกัดของกฎหมาย RICO และข้อผูกพันจากกรณีที่ย้ายการทั้ง ๔๖ รัฐฟ้องเรียกชดเชยค่าเสียหายและบริษัทบุหรี่ต้องจ่ายเป็นรายปีอยู่แล้ว

บริษัทบุหรี่ได้อุทธรณ์ แต่ศาลอุทธรณ์ยืนตามคำตัดสินของศาลชั้นต้น เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ และศาลสูงสุดไม่รับพิจารณาคำอุทธรณ์ของบริษัทบุหรี่เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๕๓ คดีนี้จึงถือว่ายุติและคำตัดสินยืนตามศาลชั้นต้น

จึงเป็นที่น่าสนใจว่า กรณีที่สำนักงานประกันสุขภาพเกาหลีได้ฟ้องบริษัทบุหรี่เพื่อเรียกค่าเสียหายในการรักษาพยาบาลผู้ป่วย ผลจะออกมาอย่างไร ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกที่จะฟ้องตาม

คำถามที่ผู้สื่อข่าวถามผู้เขียนบ่อยครั้งคือ ในประเทศไทย สำนักงานหลักประกันสุขภาพหรือกระทรวงสาธารณสุข จะฟ้องบริษัทบุหรี่ที่ค้าขายในประเทศไทยได้หรือไม่ เพราะคงต้องฟ้องทั้งบริษัทบุหรี่ต่างชาติและโรงงานยาสูบไทย จะทำได้หรือไม่ อย่างไร มีแง่มุมทางกฎหมายอย่างไร เป็นสิ่งที่นักวิชาการทางกฎหมายต้องช่วยกันหาคำตอบ เพราะอาจจะมีหน่วยงานรัฐที่อยากจะฟ้องบริษัทบุหรี่ในไทยก็ได้ ถ้ารู้ว่าต้องทำอะไร และรัฐบาลให้ไฟเขียว

^๙ U.S. v. Philip Morris USA, Inc., 449 F.Supp.2d 1 (D.D.C., 2006), p.28.